

SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLERİN İŞ-YAŞAM DENGESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: TRB-1 BÖLGESİ

Ahmet Fethi DURMUŞ

Doç. Dr. İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, Öğretim Üyesi,
E-posta: ahmet.durmus@inonu.edu.tr ORCID:0000-0001-6626-7291

Ebru BİLGİN

Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Finansman Bilim Dalı,
E-posta: ebruubilgin@gmail.com ORCID:0000-0002-6712-4951

Makale geliş tarihi: 21.10.2021 Makale kabul tarihi: 15.12.2021 iThenticate benzerlik oranı: % 19

Kaynak gösterimi (APA 6):

Durmuş, A. F., & Bilgin, E. (2021). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: TRB-1 Bölgesi. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi (IJBEMP)*, 5(2), 785-797.

SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLERİN İŞ-YAŞAM DENGESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: TRB-1 BÖLGESİ

ÖZ

İş dünyasındaki artan rekabet iş yaşamının yanı sıra özel yaşamı da etkiler hale gelmiştir. Rekabete dayalı iş dünyasında maruz kalınan yoğun tempo ve uzun süreli çalışma bu iki yaşam arasındaki dengeyi bozmaktadır. İş-yaşam dengesi uyumunun çoğu kez sağlanmadığı mesleklerden biri de Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik (SMMM) mesleğidir. Mali müşavirler işletmelerin kuruluşundan başlayıp, kapanışına kadar beyan edilmesi gereken vergisel işlemleri, sosyal güvenlik kurumu ile ilişkili işlemleri, mükellefin bağlantılı olduğu diğer kurumlarla olan tüm süreçleri yürütmektedir. Bu süreçleri yürütürken birçok yasal mevzuatı takip etmesi gerekmektedir ve edindiği bilgilerle yüzlerce işlem yapmaktadır. Meslek mensupları arasındaki haksız rekabet, mükelleflerle yaşanan finansal zorluklar gibi mesleğin kendine özgü sorunları da meslek mensuplarının sorumluklarını yerine getirirken yoğun bir stres yaşamalarına, aile ve özel yaşantılarından fedakârlık yapmak zorunda kalmalarına neden olmaktadır. Bu çalışma, TRB-1 bölgesinde (Elâzığ-Malatya-Bingöl-Tunceli illeri) faaliyet gösteren SMMM'lerin iş-yaşam dengesi arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre sosyodemografik özellikler ile iş-yaşam dengesini ölçen alt boyutlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Toplam çalışma saati, kendine zaman ve yaşamın işten ibaret olması boyutları arasında anlamlı bir farklılık göstermiştir. Mesai saatleri dışında çalışma durumunun, yaşamın işten ibaret olması boyutu arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, İş-Yaşam, İş-Yaşam Dengesi.

A STUDY ON WORK-LIFE BALANCE OF CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS: TRB-1 REGION

ABSTRACT

The increasing competition in the business world has become an impact on business life as well as private life. The intense pace and long-term work exposed in the competitive business world decays the balance between these two lives. Certified Public Accountant carry out tax transactions that must be declared starting from the establishment of the enterprises and until their closure, transactions related to the Social Security Institution, all processes with other institutions to which the taxpayer is connected. In carrying out these processes, he must follow many legal regulations and make hundreds of transactions with the information he has obtained. Unfair competition between professionals, payers, such as financial difficulties experienced with the issues that are unique to the profession in fulfilling the responsibilities of professionals to live a lot of stress, family and private life that leads to having to make a sacrifice. In this study, the relationship between work-life balance of freelance accountants working in the TRB-1 Region (Elâzığ-Malatya-Bingöl-Tunceli provinces) will be examined. According to the results obtained from the study, there was no significant difference between sociodemographic characteristics and the lower dimensions measuring work-life balance. It showed a significant difference between the dimensions of total working hours, Self-time and the fact that life consists of work. It was concluded that the out-of-hours work situation showed a significant difference between the dimensions of life consisting of work.

Key Words: Certified Public Accountant, Work-Life, Work-Life Balance

1. GİRİŞ

Son yıllarda teknolojiadaki hızlı değişim e-uygulamalar kapsamında; e-beyanname, e-defter, e-arşiv, e-fatura, e-irsaliye, e-tebliğ, Hazır Beyan Sistemi, Defter Beyan Sistemi, İnteraktif Vergi Dairesi uygulaması, Gelir ve Kurumlar Vergisi Standart İade Sistemi (GEKSİS), Muhtasar ve Prim Hizmet Beyannamesi (MUHSGK), Geri Kazanım Katkı Beyanı (GKKP) gibi onlarca uygulamanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçleri uygulamak, mevzuatta yaşanan sık ve hızlı değişimleri takip etmek, meslek mensubu sayısında yaşanan artış ve sonucunda ücret ile ilgili ortaya çıkan haksız rekabet, meslek mensubunun ücret aldığı mükellefe hesap vermek durumunda olması, vergi idaresine karşı yükümlülüklerini yerine getirmesi oldukça yoğun mesai gerektiren süreçlerdir. Ayrıca bütün bunların yanı sıra ekonomik, teknolojik ve sosyal gelişmelerle beraber gelen değişiklikler ve yeni yasal düzenlemeleri takip etme zorunluluğu SMMM'lerin sürekli günceli takip etme ve daha fazla mesai harcama zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışmada, TRB-1 bölgesinde (Elâzığ-Malatya-Bingöl-Tunceli illeri) faaliyet gösteren SMMM'lerin iş-yaşam dengesi incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde iş-yaşam dengesi kavramına yönelik yapılan çalışmaları içeren literatür taramasına yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde iş-yaşam dengesi kavramları arasındaki ilişki literatüre dayalı kavramsal olarak araştırılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümü uygulamaya ait olup, TRB-1 bölgesinde (Elâzığ-Malatya-Bingöl-Tunceli illeri) faaliyet gösteren SMMM'lere yönelik gerçekleştirilen anket çalışması sonuçları ile kavramlar arasındaki ilişkiler test edilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde İş-yaşam dengesine yönelik yapılmış benzer araştırmalar ve sonuçlarına yer verilmektedir.

Akın vd. 2017 yılında yaptıkları çalışmada, ulusal yazında özellikle son 20 yılda önem arz eden iş yaşam dengesi diye geçen bu olguyu temel alan 17'si tez, 19'u makale olmak üzere, toplam 36 çalışmayı içerik analizi ile incelemiştir. Ele alınan çalışmalar, yayın yılına, ele aldığı sektöre, örnekleme, kullanılan ölçeklere ve ilişkili kavramlara göre değerlendirilmiştir. Çoğunlukla kullanılan yöntemin "anket" tekniği olduğu belirlenmiştir. İş-yaşam dengesi konusunu ana değişken olarak ele alan tezlerin büyük çoğunluğunun ampirik olduğu, sadece 2 tanesinin kavramsal olarak incelendiği belirlenmiştir. 2010 yılından sonra iş yaşam dengesi üzerine yapılan araştırma sayısının arttığı tespit edilmiştir.

Yumuk Günay vd. 2016 yılında yapmış oldukları çalışmada stres düzeyi yüksek olduğu düşünülen muhasebecilik mesleğini ele alarak iş stresi, tükenmişlik ve iş- aile yaşam dengesi arasındaki ilişkiyi ampirik bir çalışma ile incelenmeye çalışmıştır. Oluşturulan modelde iş-aile yaşam dengesi alt boyutları bağımsız değişken olarak yer almıştır. İş-Aile yaşam dengesini ölçmek için kullanılan maddeler, Apaydın'ın 2011 yılında yapmış olduğu doktora tezinden alınmıştır. Araştırma sunucuna göre, iş stresi, aile-iş dengesinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma üzerindeki etkisinde tam bir aracılık rolüne sahiptir.

Sayın 2017 yılında yapmış olduğu çalışmada, SMMM'lerin iş-yaşam dengesini Diyarbakır evreni üzerinden incelemiş olup, çalışmaya 147 kişi katılmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formuyla birlikte İş-Yaşam Dengesi Ölçeği kullanılmıştır. Keşfedici faktör analizi sonucunda 4 faktör oluşmuştur. Faktörler sırasıyla, "kişisel yaşamın işe etkisi", "işin kişisel yaşama etkisi", "iş-yaşam gelişimi" ve "eşle beraber çalışmanın etkisi" olarak adlandırılmıştır. Yapılan analizlerde sadece eğitim ve medeni durumun çalışanların iş-yaşam dengelerinde anlamlı bir farklılık yarattığı ortaya çıkmıştır.

Delecta 2011 yılında yayımladığı makalede iş-yaşam dengesi terimini kavramsal olarak incelemiştir. İş-yaşam dengesi belirleyicilerini; kişisel, aile, iş ve organizasyon, sosyal çevre şeklinde gruplandırmıştır. İş-yaşam dengesizliğinin sonuçlarını da kişisel etkiler, aile etkileri, örgütsel etkiler olarak incelemiştir.

Ladva ve Andrew'in 2014 yılında yayımladığı makalenin amacı, çok uluslu dört muhasebe firmasında çalışan genç muhasebecilerin yönetim kontrolleri ile iş-yaşam dengesi arasındaki ilişkiyi yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanarak incelemektir. Araştırmacılar, genç muhasebecilerle

görüşerek firmalarının zaman bütçeleme süreci, örgüt kültürü hakkındaki görüşleri ve iş-yaşam deneyimleri hakkında sorular yöneltmişlerdir. Birçok genç muhasebecinin iş-yaşam dengesinden memnun olmadıkları ağırdır ancak bu firmalarda sadece birkaç yıl olsa bile çalışmanın arzu edildiği görülmüştür. Genç muhasebecilerin iş-yaşam dengesi isteklerine rağmen uzun saatler çalışmayı tercih ettikleri keşfedilmiştir. Bu tercihin sebebi genç muhasebecilerin kimliklerini profesyonel olarak adlandırma isteğidir. Tüm görüşmeciler için kariyer başarısı kimliklerinin merkezinde yer almaktadır.

Buchheit vd. 2016 yılında yaptıkları çalışmada çeşitli muhasebe istihdam seçeneklerinde çalışan aktif mali müşavirlerin iş-yaşam dengesi algılarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Özellikle, muhasebe profesyonellerinin iş-yaşam dengesi faktörlerine (iş-aile çatışması ve çalışanların tükenmişliği) ilişkin algılarındaki farklılıkları incelemektedir. (1) 4 büyük muhasebe firmasına karşın küçük kamu muhasebe firmaları, (2) denetim uzmanlarına karşın vergi uzmanları (3) kamu muhasebesine karşın endüstri muhasebesi karşılaştırmalı olarak iş-yaşam dengesi algılarını değerlendirmek için araştırmaya 1.063 mali müşavir dahil edilmiştir. İş-aile çatışması ve iş tükenmişliği algılarının 4 büyük firmada en yüksek olduğu görülmüştür. Denetim ve vergi uzmanlarının iş-yaşam dengesi algıları arasında bir farklılık bulunmamıştır. Kamu muhasebe firmalarında endüstri muhasebe firmalarına kıyasla tükenmişliğin daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. İŞ-YAŞAM DENGESİ KAVRAMI

İş-yaşam dengesi terimi ile ilgili literatürde yerleşik bir tanım bulunmamaktadır. İş-yaşam dengesi kavramı ilk olarak 1970'lerde İngiltere'de daha sonra 1980'lerde ABD'de kullanılmaya başlanmıştır. 1980'lerden sonra daha fazla kadının işgücüne katılması bu kavramı popüler hale getirmiştir. Her ne kadar iş-yaşam dengesi kavramı başlangıçta kadınlara odaklanmış olsa da hızlı bir şekilde daha kapsayıcı hale gelmiş ve her iki cinsiyetin de ihtiyaçlarını karşılamıştır. (Kanca,2019:6).

İş-yaşam dengesi hem sosyal bir yapı hem de bir söylemdir. Bu terim, a) zaman içinde sıkışan beyaz yakalı işçilere özel bir odaklanma ile bireysel bir deneyim veya özlem olarak tanımlamak ve b) bu bireysel deneyimleri (iş-yaşam denge politikaları, uygulamaları veya destekleri) geliştirmeyi amaçlayan işyeri politikalarını veya uygulamalarını (esnek çalışma düzenlemeleri) veya kamu politikalarını (ebeveyn izni) tanımlamak için bir sıfat olarak kullanılır (Lewis,Beauregard,2018:720-732).

İş-yaşam dengesi, cinsiyete bakılmaksızın her bireyin iş ve aile yükümlülüklerini başarılı bir şekilde koordine etme yeteneğini ifade eder. Bu bağlamda iş, ev dışında yapılan ücretli emeği ifade eder (Wheatley,2012:224-241).

İş-yaşam dengesi, 'gelirin ağırlıklı olarak işgücü piyasaları aracılığıyla üretildiği ve dağıtıldığı toplumlarda kurumsal ve kültürel zamanlar ile çalışma alanları ve çalışma dışı alanlar arasındaki ilişki' olarak tanımlanabilir (Felstead vd,2002:56).

İş-yaşam dengesi, iş ve iş dışındaki talepler arasındaki çatışmanın kabul edilemez düzeylerde olmaması şeklinde karakterize edilmektedir (Arar, Ulukök, Akın,2017:113). İş yaşam dengesi kavramına bakıldığında dengenin sağlanmasının zorlukları ve dengenin hem işverenler hem de çalışanların çabası ile gerçekleşebilecek olması karşımıza çıkmaktadır (Küçük, 2021:4).

İş-yaşam dengesi son zamanlarda araştırmacıların, yöneticilerin ve çalışanların dikkatini çeken bir kavramdır. Dikkat uyandırma sebebi ise, bu kavramın yaşamın tüm yönlerine yansımından kaynaklanmaktadır. Bireylerin sınırlı zamanları vardır ve bu zaman diliminde işin dışında birçok faaliyet yapmak zorundadırlar. İkisi arasında bir denge olmaması durumunda, her ikisinde de birçok aksilik yaşanması kaçınılmazdır. Bu açıklamadan yola çıkarak iş-yaşam dengesini, bireyin kariyer taleplerini ve kişisel yaşam taleplerini eşit derecede önceliklendirdiği denge durumu olarak tanımlayabiliriz.

İş-yaşam dengesi, bireyin iş ve aile taahhütlerini ve diğer iş dışı sorumluluklarını ve faaliyetlerini yerine getirme yeteneği olarak tanımlanır. İş-yaşam dengesi, iş ve aile işlevleri arasındaki ilişkilere ek olarak, yaşamın diğer alanlarındaki diğer rolleri de içerir (Delecta,2011:186).

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: TRB-1 Bölgesi

İş-yaşam dengesi farklı gruplar için farklı şeyler ifade eder. Aşağıdaki terimler iş-yaşam dengesi ile ilgili olarak kullanılanlardan birkaçıdır. Bazı tanımlar bire bir örtüşürken tanımlardan bazıları gelişmeye devam etmektedir (Locwood,2003:3).

İş-aile: Geçmişte bugün olduğundan daha sık kullanılan bir terimdir. Bu terim ile ilgili olarak mevcut eğilim, iş-yaşam ifadesini içeren, daha geniş bir iş-yaşam çağrışımı veren etiketlere doğru olmaktadır.

Çalışan bakış açısından iş-yaşam dengesi: İş yükümlülüklerini ve kişisel/aile sorumluluklarını yönetebilme ikilemi olarak ifade edilebilir.

İşveren bakış açısından iş-yaşam dengesi: Çalışanların isteyken işlerine odaklanabilecekleri destekleyici bir şirket kültürü yaratmanın zorluğu olarak ifade edilebilir.

Aile dostu faydalar: Çalışanlara kişisel ve ailevi taahhütlerini yerine getirme özgürlüğü sunan ve aynı zamanda iş sorumluluklarından ödün vermeyen yan haklar olarak tanımlanabilir.

İş-yaşam programları: Bir işveren tarafından oluşturulan ve çalışanlara iş ve kişisel sorumlulukları ele alma seçenekleri sunan programlar (genellikle finansal veya zamanla ilgili).

İş-yaşam girişimleri: Çalışanların işlerini yapmalarını sağlamak ve aynı zamanda kişisel/aile kaygılarını ele alma esnekliği sağlamak amacıyla bir kuruluş tarafından oluşturulan politika ve prosedürlerdir.

İş-aile kültürü: Bir kuruluş kültürünün, çalışanlarının aile sorumluluklarını ve yükümlülüklerini kabul etme, bunlara saygı duyma ve yönetimi ve çalışanları kişisel veya işle ilgili ihtiyaçlarını karşılamak için birlikte çalışmaya teşvik etme ölçüsüdür.

4. ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı

TRB-1 bölgesinde (Elâzığ-Malatya-Bingöl-Tunceli illeri) faaliyet gösteren SMMM'lerin iş-yaşam dengesi düzeylerini belirlemek ve iş-yaşam dengesi düzeyinin cinsiyet, yaş, medeni hal, mesleki deneyim ve çalışma şekli gibi değişkenler bağlamında değişip değişmediğini ortaya koymaktır.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini TRB-1 bölgesinde (Elâzığ-Malatya-Bingöl-Tunceli illeri) bağımsız olarak faaliyet gösteren Serbest muhasebeci Mali Müşavirler oluşturmaktadır. Bu kapsamda bağımsız çalışan 250 SMMM ile görüşülmüş ve anketi yapmayı kabul eden 105 meslek mensubu ile yüz yüze görüşülerek anket uygulanmıştır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

SMMM'lerin sosyodemografik ve mesleki özellikleriyle ilişkili araştırmacı tarafından geliştirilen anketin sosyodemografik kısmı 6 sorudan oluşmaktadır. Sosyodemografik bilgilerine ilişkin (cinsiyet, yaş, medeni durum) mesleki özelliklerine ve algılarına ilişkin (mesleki deneyim, haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saati, mesai dışında çalışma durumu) değişkenleri içeren toplam 6 soru mevcuttur.

Araştırmanın anketini oluşturan İş Yaşam Dengesi Ölçeği, Apaydın (2011) tarafından geliştirilmiştir. Apaydın, madde havuzu oluşturarak, maddeleri uzman görüşüne sunup, maddelerin niteliksel ve niceliksel açıdan iş-yaşam dengesi kavramını açıklamada yeterli olup olmadığını incelemiştir. Faktör ve güvenilirlik analizi sonrası toplam 20 maddeden oluşan iş-yaşam ölçeği geliştirilmiştir. Ölçeğin 4 alt boyutu bulunmaktadır.

- 1.boyutunu "iş yaşam uyumu" (6. 7. 8. 9. 17. ve 19. maddeler),
- 2.boyutunu "yaşamı ihmal etme" (1. 2. 4. 5. 10. ve 11. maddeler),
- 3.boyutunu "kendine zaman ayırma" (12. 13. 18. ve 20. maddeler),

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: TRB-1 Bölgesi

4.boyutunu “yaşamın işten ibaret olması” (3. 14. 15. ve 16. maddeler) oluşturmaktadır. Katılımcılar her maddeyi “Hiç Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum, Tamamen Katılıyorum” arasında değişen 5’li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirmektedir.

4.4. Verilerin Analizi ve Değerlendirme Teknikleri

Veriler, Statistical Package for Social Science for Windows (SPSS) 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Sosyodemografik kişisel veri formundan elde edilen veriler için tanımlayıcı analizler (sayı, yüzde dağılımları) kullanılmıştır. İş Yaşam Dengesi Ölçeği boyutlarından elde edilecek verilerde ise farklılıkların incelenmesinde parametrik (bağımsız iki grup t testi ve bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi/ANOVA) ve nonparametrik (Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi) testler kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılığın değerlendirilmesinde $p < 0.05$ değeri kullanılmıştır.

İş Yaşam Dengesi ölçeğinin alt boyutları ve ölçek iç tutarlılığı Cronbach Alfa katsayısı ile hesaplanmıştır. SMMM’lerin iş yaşam dengesinin araştırıldığı bu çalışmada ölçeğin toplam güvenilirliği 0,81, alt boyut güvenilirlik katsayıları ise sırasıyla 0,91, 0,84, 0,74 ve 0,50 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1: İş-Yaşam Dengesi Ölçeğinin Alt Boyutları ve Ölçek İç Tutarlılığı

	Reliability Statistics	
	Cronbach's Alpha	N of Items
Çalışmada Kullanılan Ölçeğin Toplam Güvenirliği	0,812	20
İş-Yaşam Uyum Alt Boyutunun Güvenirlik Katsayısı	0,919	6
Yaşamı İhmal Etme Alt Boyutunun Güvenirlik Katsayısı	0,842	6
Kendine Zaman Ayırma Alt Boyutunun Güvenirlik Katsayısı	0,745	4
Yaşamın İşten İbaret Olması Alt Boyutunun Güvenirlik Katsayısı	0,505	4

4.5. Bulgular

Araştırma verileri, SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada kullanılan ankette katılımcılara; cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki deneyim, haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saati, mesai dışında çalışma durumu gibi sorular sorulmuştur. Cevapların dağılımları frekans analizi yardımıyla tablo haline getirilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeğin boyutlarıyla ilgili tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, minimum değer, maksimum değer) verilmiştir. Demografik özellikler ile iş-yaşam dengesi ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analiz neticesinde ulaşılan bulgulara aşağıda detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

4.5.1. SMMM’lerin Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 2: SMMM’lerin Sosyodemografik Özellikleri (n= 105)

Sosyodemografik Özellikler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	28	26,7
Erkek	77	73,3
Yaş		
65 yaş üzeri	2	1,9
56 – 65 yaş arası	11	10,5
46 – 55 yaş arası	20	19
36 – 45 yaş arası	33	31,4
25 – 35 yaş arası	39	37,1
Medeni Durum		
Bekar	37	35,2
Evli	68	64,8

Tablo 3: SMMM’lerin Mesleki Özellikleri (n=105)

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: TRB-1 Bölgesi

Mesleki Özellikler Mesleki Deneyim	N	%
16 – 20 yıl	4	3,8
26 – 30 yıl	6	5,7
11 – 15 yıl	12	11,4
21 – 25 yıl	12	11,4
30 yıl üzeri	15	14,3
1- 5 yıl	23	21,9
6- 10 yıl	33	31,4
Haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saati		
99 – 119 saat	2	1,9
120 saat ve üzeri	3	2,9
0 – 35 saat	4	3,8
78 – 98 saat	11	10,5
57 – 77 saat	37	35,2
36 – 56 saat	48	45,7
Mesai dışında çalışma durumu		
Akşamları iş yerinde çalışıyorum.	12	11,4
Akşamları evde çalışıyorum.	15	14,3
Hafta sonu evde çalışıyorum.	16	15,2
Hafta sonu iş yerinde çalışıyorum.	28	26,7
Mesai dışında çalışmıyorum.	34	32,4

Tablo 3'te yer alan mesleki özellikler incelendiğinde; katılımcıların %31,4'ü 6–10 yıl, %21,9'u 1-5 yıl mesleki deneyimine sahip olup, katılımcıların %45,7'si haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saati 36-56 saat arası iken, %35,2 katılımcıda bu süre 57–77 saat aralığındadır. Katılımcıların %32,4'ü mesai dışında çalışmamakta iken katılımcıların %26,7'si hafta sonu işyerinde çalışmaktadır.

4.5.2. SMMM'lerin İş-Yaşam Dengesi Ölçeği Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular

Tablo 4: İş-Yaşam Dengesi Ölçeği Alt Boyut Değerleri

Ölçek Boyutları	Min.	Max.	Ortalama	Std. Sapma
İş Yaşam Uyumu	1	5	2,95	0,41
Yaşamı İhmal Etme	1	5	3,25	0,45
Kendine Zaman Ayırma	1	5	3	0,57
Yaşamın İşten İbaret Olması	1	5	3,13	0,48

Tablo 4'te Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin iş yaşam dengesinin değerlendirildiği araştırmada iş yaşam uyumu boyutu puan ortalamaları $2,95 \pm 0,41$, yaşamı ihmal etme boyutu puan ortalamaları $3,25 \pm 0,45$, kendine zaman ayırma boyutu puan ortalamaları $3 \pm 0,57$, yaşamın işten ibaret olması boyutu puan ortalaması $3,13 \pm 0,48$ olarak bulunmuştur. İş yaşam uyumu boyutunun puan ortalaması diğer boyutların puan ortalamalarından daha düşüktür, yaşamı ihmal etme boyutunun ise en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Kendine zaman ayırma puanı arttıkça kendine zaman ayırma algısı artmakta, yaşamın işten ibaret olması boyutu puanı arttıkça yaşamın işten ibaret olması algısı artmaktadır. İş yaşam uyumu puanı arttıkça iş yaşam uyumu algısı artmakta, yaşamı ihmal etme boyutu puanı arttığında yaşamı ihmal etme algısı artmaktadır.

4.5.3 SMMM'lerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre İş-Yaşam Dengesi Ölçeği Puan Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Tablo 5: SMMM'lerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre İş Yaşam Uyumu Boyutuna İlişkin Puan Dağılımları (n=105)

Sosyodemografik Özellikler	n	Ortalama	Std. Sapma	Test	p
----------------------------	---	----------	------------	------	---

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: TRB-1 Bölgesi

Cinsiyet					
Kadın	28	3,02	0,9	t: -0,472	0,638
Erkek	77	2,92	1,06		
Medeni Durum					
Evli	68	2,85	0,99	F: 1,756	0,188
Bekar	37	3,13	1,07		
Yaş					
65 yaş üzeri	2	3,91	0,11	F:0,491	0,742
56 – 65 yaş arası	11	3,01	1,18		
46 – 55 yaş arası	20	2,85	1,12		
36 – 45 yaş arası	33	2,93	0,84		
25 – 35 yaş arası	39	2,94	1,11		

F: Bağımsız iki grup tek yönlü varyans analizi t: bağımsız iki grup t testi, $p < 0.05$

Tablo 5'te SMMM'lerin sosyodemografik özelliklerinin iş yaşam uyumu boyutuna etkisi incelendiğinde; cinsiyetin ($t = -0,472$, $p = 0.638$ $p > 0.05$), medeni durumun ($F = 1,756$, $p = 0.188$ $p > 0.05$), yaşın ($t = 0,491$, $p = 0.742$ $p > 0.05$), iş yaşam uyumu boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği saptanmıştır.

Tablo 6: SMMM'lerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Yaşamı İhmal Etme Boyutuna İlişkin Puan Dağılımları (n=105)

Sosyodemografik Özellikler	n	Ortalama	Std. Sapma	Test	P
Cinsiyet					
Kadın	28	3,32	0,947	MMU:974,500	0,452
Erkek	77	3,23	0,944		
Medeni Durum					
Evli	68	3,21	0,96	KW:0,861	0,354
Bekar	37	3,34	0,911		
Yaş					
65 yaş üzeri	2	3,25	0,335	KW:5,390	0,25
56 – 65 yaş arası	11	2,87	0,74		
46 – 55 yaş arası	20	3	0,75		
36 – 45 yaş arası	33	3,43	1,09		
25 – 35 yaş arası	39	3,34	0,93		

KW: Kruskal Wallis, MWU: Mann Whitney U,

Tablo 6'da Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin sosyodemografik özelliklerinin yaşamı ihmal etme boyutuna etkisi incelendiğinde; cinsiyetin (MWU(Z)=-,752 $p = 0.452$ $p > 0.05$), medeni durumun (KW=0,861 $p = 0.354$ $p > 0.05$), yaşın ise (KW=5,390 $p = 0.25$ $p > 0.05$), yaşamı ihmal etme boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği saptanmıştır.

Tablo 7: SMMM'lerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kendine Zaman Ayırma Boyutuna İlişkin Puan Dağılımları (n=105)

Sosyodemografik Özellikler	n	Ortalama	Std. Sapma	Test	P
Cinsiyet					
Kadın	28	3,16	0,952	MMU:949,500	0,35
Erkek	77	2,93	0,938		
Medeni Durum					
Evli	68	3,04	0,966	KW:0,675	0,411
Bekar	37	2,91	0,905		
Yaş					
65 yaş üzeri	2	3,25	0,353	KW:3,029	0,553
56 – 65 yaş arası	11	2,87	0,749		
46 – 55 yaş arası	20	3	0,752		
36 – 45 yaş arası	33	3,43	1,09		
25 – 35 yaş arası	39	3,34	0,935		

KW: Kruskal Wallis, MWU: Mann Whitney U,

Tablo 7'de SMMM'lerin sosyodemografik özelliklerinin kendine zaman ayırma boyutuna etkisi incelendiğinde; cinsiyetin (MWU(Z)=-,935 $p = 0.35$ $p > 0.05$), yaşın ise (KW=3,029 $p = 0.553$ $p > 0.05$), medeni durumun (KW=0,675 $p = 0.411$ $p > 0.05$) kendine zaman ayırma boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği saptanmıştır.

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: TRB-1 Bölgesi

Tablo 2: SMMM'lerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Yaşamın İşten İbaret Olması Boyutuna İlişkin Puan Dağılımları (n=105)

Sosyodemografik Özellikler	n	Ortalama	Std. Sapma	Test	P
Cinsiyet					
Kadın	28	3,19	0,74	MMU:1007,000	0,604
Erkek	77	3,11	0,77		
Medeni Durum					
Evlü	68	3,08	0,742	KW:1,070	0,301
Bekar	37	3,23	0,792		
Yaş					
65 yaş üzeri	2	3,37	0,53	KW:1,033	0,905
56 – 65 yaş arası	11	3	0,758		
46 – 55 yaş arası	20	3,17	0,851		
36 – 45 yaş arası	33	3,1	0,744		
25 – 35 yaş arası	39	3,16	0,763		

KW: Kruskal Wallis, MWU: Mann Whitney U,

Tablo 8'de SMMM'lerin sosyodemografik özelliklerinin yaşamın işten ibaret olması boyutuna etkisi incelendiğinde; cinsiyetin (MWU(Z)=-,519 p=0.604 p>0.05), yaşın ise (KW=1,033 p=0.905 p>0.05), medeni durumun (KW=1,070 p=0.301 p>0.05) yaşamın işten ibaret olması boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği saptanmıştır.

4.5.4 SMMM'lerin Mesleki Özelliklerine Göre İş-Yaşam Dengesi Ölçeği Puan Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Tablo 9: SMMM'lerin Mesleki Özellikleri ve Algılarına Göre İş Yaşam Uyumu Boyutuna İlişkin Puan Dağılımları (n=105)

Mesleki Özellikler	n	Ortalama	Std. Sapma	Test	P
Mesleki Deneyim					
1- 5 yıl	23	3,13	1,18	F:1,044	0,402
6- 10 yıl	33	2,89	0,931		
11 – 15 yıl	12	3,43	0,588		
16 – 20 yıl	4	2,29	0,975		
21 – 25 yıl	12	2,7	1,05		
26 – 30 yıl	6	3	1,16		
30 yıl üzeri	15	2,75	1,17		
Haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saati					
0 – 35 saat	4	3,29	0,984	F:1,064	0,385
36 – 56 saat	48	3,14	1,077		
57 – 77 saat	37	2,85	0,954		
78 – 98 saat	11	2,56	0,949		
99 – 119 saat	2	2,5	2,12		
120 saat ve üzeri	3	2,38	0,63		
Mesai dışında çalışma durumu					
Akşamları iş yerinde çalışıyorum.	12	2,91	0,866	F:2,084	0,089
Akşamları evde çalışıyorum.	15	2,43	1,097		
Hafta sonu evde çalışıyorum.	16	2,89	0,999		
Hafta sonu iş yerinde çalışıyorum.	28	2,85	0,982		
Mesai dışında çalışmıyorum.	34	3,29	1,037		

F: Bağımsız iki grup tek yönlü varyans analizi t: bağımsız iki grup t testi, p<0.05

Tablo 9'da SMMM'lerin mesleki özelliklerinin ve algılarının iş yaşam uyumu boyutuna etkisi incelendiğinde; mesleki deneyimin (F=1.69 p=0.14 p>0.05), haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saati (F=1.064 p=0.385 p>0.05), Mesai dışında çalışma durumu (F=2,084 p=0.089 p>0.05), iş yaşam uyumu boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir.

Tablo 10: SMMM'lerin Mesleki Özellikleri ve Algılarına Göre Yaşamı İhmal Etme Boyutuna İlişkin Puan Dağılımları (n=105)

Mesleki Özellikler	n	Ortalama	Std. Sapma	Test	P
Mesleki Deneyim					

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: TRB-1 Bölgesi

1- 5 yıl	23	3,11	0,98	F:1,35	0,241
6- 10 yıl	33	3,31	1,01		
11 – 15 yıl	12	3,29	0,8		
16 – 20 yıl	4	3,45	1,27		
21 – 25 yıl	12	3,77	0,9		
26 – 30 yıl	6	3,36	0,59		
30 yıl üzeri	15	2,81	0,773		
Haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saati					
0 – 35 saat	4	2,5	0,47	F:4,66	0,01
36 – 56 saat	48	2,78	1,09		
57 – 77 saat	37	3,02	0,75		
78 – 98 saat	11	3,84	0,51		
99 – 119 saat	2	3,75	0		
120 saat ve üzeri	3	3,08	0,577		
Mesai dışında çalışma durumu					
Akşamları iş yerinde çalışıyorum.	12	3,58	0,78	F:1,07	0,373
Akşamları evde çalışıyorum.	15	3,51	1,16		
Hafta sonu evde çalışıyorum.	16	3,22	0,717		
Hafta sonu iş yerinde çalışıyorum.	28	3,26	0,971		
Mesai dışında çalışmıyorum.	34	3,04	0,94		

Tablo 10’da SMMM’lerin mesleki özelliklerinin ve algılarının yaşamı ihmal etme boyutuna etkisi incelendiğinde; mesleki deneyimin ($F=1.35$, $p=0.241$ $p>0.05$), mesai dışında çalışma durumu ($F=1,07$, $p=0.373$ $p>0.05$), yaşamı ihmal etme boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir. Haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saatinin ($F= 4,66$, $p=0.01$ $p<0.05$), yaşamı ihmal etme boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 11: SMMM’lerin Mesleki Özellikleri ve Algılarına Göre Kendine Zaman Ayırma Boyutuna İlişkin Puan Dağılımları (n=105)

Mesleki Özellikler	n	Ortalama	Std. Sapma	Test	P
Mesleki Deneyim					
1- 5 yıl	23	2,88	0,91	F:0,391	0,883
6- 10 yıl	33	2,94	1,01		
11 – 15 yıl	12	3,1	0,91		
16 – 20 yıl	4	3,12	0,85		
21 – 25 yıl	12	3,29	1,1		
26 – 30 yıl	6	3,2	0,81		
30 yıl üzeri	15	2,86	0,89		
Haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saati					
0 – 35 saat	4	2,62	0,47	F:2,864	0,019
36 – 56 saat	48	2,78	1,092		
57 – 77 saat	37	3,02	0,757		
78 – 98 saat	11	3,84	0,515		
99 – 119 saat	2	3,75	0		
120 saat ve üzeri	3	3,08	0,577		
Mesai dışı çalışma durumu					
Akşamları iş yerinde çalışıyorum.	12	3,54	0,31	F: 1,33	0,262
Akşamları evde çalışıyorum.	15	3,45	0,96		
Hafta sonu evde çalışıyorum.	16	2,98	0,53		
Hafta sonu iş yerinde çalışıyorum.	28	3,21	0,85		
Mesai dışında çalışmıyorum.	34	2,86	0,68		

Tablo 11’de SMMM’lerin mesleki özelliklerinin ve algılarının kendine zaman ayırma boyutuna etkisi incelendiğinde; mesleki deneyimin ($F= 0.391$, $p=0,883$ $p>0.05$), Mesai dışında çalışma durumu ($F=1,33$, $p=0.262$ $p>0.05$), yaşamı ihmal etme boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir. Haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saatinin ($F=2,864$, $p=0.019$ $p<0.05$), kendine zaman ayırma boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 12: SMMM’lerin Mesleki Özellikleri ve Algılarına Göre Yaşamın İşten İbaret Olması Boyutuna İlişkin Puan Dağılımları (n=105)

Mesleki Özellikler	n	Ortalama	Std. Sapma	Test	P
Mesleki Deneyim					

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: TRB-1 Bölgesi

1- 5 yıl	23	3,06	0,68	F:0,758	0,605
6- 10 yıl	33	3	0,78		
11 – 15 yıl	12	3,29	0,73		
16 – 20 yıl	4	3,12	0,94		
21 – 25 yıl	12	3,39	0,86		
26 – 30 yıl	6	3,5	0,41		
30 yıl üzeri	15	3,05	0,83		
Haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saati					
0 – 35 saat	4	3	0,7	F: 3,71	0,04
36 – 56 saat	48	2,86	0,75		
57 – 77 saat	37	3,27	0,66		
78 – 98 saat	11	3,63	0,71		
99 – 119 saat	2	4,25	0,35		
120 saat ve üzeri	3	3,33	0,8		
Mesai dışı çalışma durumu					
Akşamları iş yerinde çalışıyorum.	12	3,54	0,31	F:3,071	0,02
Akşamları evde çalışıyorum.	15	3,45	0,96		
Hafta sonu evde çalışıyorum.	16	2,98	0,53		
Hafta sonu iş yerinde çalışıyorum.	28	3,21	0,85		
Mesai dışında çalışmıyorum.	34	2,86	0,68		

Tablo 12’de SMMM’lerin mesleki özelliklerinin ve algılarının yaşamın işten ibaret olması boyutuna etkisi incelendiğinde; mesleki deneyimin (F= 0.758, p=0,605 p>0.05), yaşamın işten ibaret olması boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir. **Haftalık ev ve ofiste işle ilgili toplam çalışma saatinin** (F= 3,71, p=0.04 p<0.05), **mesai dışında çalışma durumu** (F=3,071, p=0.02 p<0.05), yaşamın işten ibaret olması boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği belirlenmiştir.

5.6. Sonuç ve Öneriler

Çalışmaya katılanların sosyodemografik ve mesleki özelliklerinin iş-yaşam dengesi üzerinde etkisi olup olmadığını ölçmek amacıyla, TRB-1 Bölgesi (Elâzığ, Malatya, Bingöl, Tunceli ilindeki) serbest muhasebeci mali müşavirlerden toplanan 105 anket analiz edilmiş ve elde edilen bulgular değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcı grubun çoğunluğunu %73,3 ile erkekler oluşturmuştur. Elde edilen bu bulgu muhasebecilik mesleğinin çoğunlukla erkekler tarafından yürütüldüğünü göstermektedir. Ankete katılan 26-35 yaş arasındaki %37,1’lik ve 36-45 yaş arasındaki %31,4’lük çalışan grubunun çoğunluğu oluşturdukları sonucu, sektörde çalışanların yaş ortalamasının orta yaşlarda kümelendiğini göstermektedir. Yine anket sonuçlarına göre, çalışanların %64,8’inin evli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılanların mesleki deneyim süreleri %33 oranında 6-10 yıl arası iken bu olguyu %23 oranında 1-5 yıl arasında değişen deneyim süresi takip etmektedir. Deneyim süresinin kısa ve orta olarak nitelendirilmesi mümkündür. Bu nitelendirmeyi araştırmaya katılan çalışanların yaş gruplarının çoğunlukla 26-35 yaş ve 36-45 yaş arasında olması ile ilişkilendirebiliriz. Haftalık evde ve ofiste çalışma süresinin çoğunlukla 36-56 saat arasında olduğu ve katılımcıların %32,4 ‘ünün mesai saatleri dışında çalışmadığı, mesai dışında çalışanların %26,7’ sinin hafta sonu işyerinde çalıştıkları ölçülmüştür.

Ankete cevap veren katılımcıların iş-yaşam dengesi düzeylerinin sosyodemografik özelliklerinin göstergesi olan cinsiyet, yaş, medeni durum ve mesleki özelliklerin göstergesi olan meslek deneyim süresi, haftalık iş veya evde çalışma saati, mesai dışında çalışma durumu değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek testler yapılmıştır. Bu analizlere göre aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

- Sosyodemografik özelliklerinin göstergesi olan cinsiyet, yaş, medeni durum özelliklerinin;
 - o İş-yaşam uyumu, yaşamı ihmal etme, kendine zaman ayırma, yaşamın işten ibaret olduğu boyutu ile arasında anlamlı bir etki olmadığı,
- Mesleki özelliklerin göstergesi olan meslek deneyim süresinin;
 - o İş-yaşam uyumu, yaşamı ihmal etme, kendine zaman ayırma, yaşamın işten ibaret olduğu boyutu ile arasında anlamlı bir etki olmadığı,

Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: TRB-1 Bölgesi

- Mesleki özelliklerin göstergesi olan haftalık iş ve evde çalışma süresinin;
 - o İş-yaşam uyumu boyutu ile arasında anlamlı bir etki olmadığı,
 - o Yaşamı ihmal etme boyutu ile arasında anlamlı bir etki oluşturduğu,
 - o Kendine zaman ayırma boyutu ile arasında anlamlı bir etki oluşturduğu,
 - o Yaşamın işten ibaret olduğu boyutu ile arasında anlamlı bir etki oluşturduğu,
- Mesleki özelliklerin göstergesi olan mesai dışında çalışma durumunun;
 - o İş-yaşam uyumu, yaşamı ihmal etme, kendine zaman ayırma boyutları ile arasında anlamlı bir etki olmadığı,
 - o Yaşamın işten ibaret olduğu boyutu ile arasında anlamlı bir etki oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada çalışma saatlerinin mali müşavirlerin yaşamı ihmal etme, kendine zaman ayırma ve yaşamın işten ibaret olması boyutlarını etkilemesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte mesai dışında çalışmanın katılımcıların yaşamı işten ibaret olarak algılamalarında etkili oluşu dikkate alınmalıdır. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin çalışma koşullarının gözden geçirilmesi ve yeniden düzenlenmesi, iş yükünün azaltılması kendilerine zaman ayırmalarını sağlayabilir, yaşamı ihmal etmelerini önleyebilir ve yaşamı işten ibaret algılamalarının önüne geçebilir. Bununla beraber bu algının sebebinin oluşturan etkenlerin detaylı belirleneceği çalışmaların yapılması daha sağlıklı sonuçların ortaya konmasında önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akın, A., Arar, T., Ulukök, E., (2017), İş-Yaşam Dengesi: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Yönelik Teorik Bir İnceleme, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 113-124.
- Buchheit, S., Dalton, D.W., Harp, N.L., Hollingsworth, C.W. (2016), A Contemporary Analysis Of Accounting Professionals' Work-Life Balance, *Accounting Horizons*, 30(1), 41-62.
- Delecta, P. (2011), Work Life Balance, *International Journal of Current Research*, 3(4), 186-189.
- Felstead, A., Jewson, N., Phizacklea, A., Walters, S., (2002), Opportunities To Work At Home In The Context Of Work–Life Balance, *Human Resource Management Journal*, 12(1), 54–76.
- Kanca, A. (2019), İş ve Yaşam Entegrasyonu, *TAYSAD*, 21(109), 6.
- Küçük, N. (2021), İş ve Yaşam Dengesi; İş Yeri Stratejileri ve Politikalar, *Human Danışmanlık*, 4.
- Ladva, P., Andrew, J. (2014), Weaving A Web Of Control:“The Promise Of Opportunity” And Work-Life Balance İn Multinational Accounting Firms, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 634-650.
- Lewis, S., Beauregard, T.A. (2018), The Meanings Of Work-Life Balance: A Cultural Perspective. In R. Johnson, W. Shen, & K. M. Shockley (Eds.), *The Cambridge Handbook Of The Global Work-Family Interface*, Cambridge: Cambridge University Press, 720-732.
- Lockwood, N. (2003), Work-Life Balance: Challenges And Solutions, *SHRM Research Quarterly*, 3.
- Sayın, M. (2017), Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: Diyarbakır Örneği, Yüksek Lisans Tezi, *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 90-92.
- Wheatley, D. (2012), Good To Be Home? Time-Use And Satisfaction Levels Among Home-Based Teleworkers, *New Technology, Work and Employment*, 27(3), 224–241. <https://doi.org/10.1111/j.1468-005X.2012.00289.x>
- Yumuk Günay, G., Demiralay, T. (2016), Serbest Muhasebeci Ve Mali Müşavirlerin İş Stresi, Tükenmişlik Sendromu Ve İş-Aile Yaşam Dengesi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (elektronik)*, 15(58), 917-935.